

Turecko v 80. letech

Řeč generála Kenana Evrena

- *„...Vážení občané, právě ze všech těchto důvodů ... byly turecké ozbrojené síly nuceny převzít státní správu s cílem zajistit jednotu země a práva a svobody lidu, zajistit bezpečnost života a vlastnictví a štěstí a prosperitu lidí, zajištění převahy práva a pořádku - jinými slovy, obnovení státní moci nestranným způsobem...“*

Vojenský převrat 1980

- <https://www.youtube.com/watch?v=XvAdu953fzU>
- <https://www.youtube.com/watch?v=9IGix7ylUmo>
- Cílem vojenského převratu bylo znovuoobnovení zákona a pořádku, respektive míru v polarizované turecké společnosti
- Samotný převrat neukončil krveprolití předchozích let, ale pokračoval v něm

Období vlády vojenské junty

- Puč z 12. září 1980 potřetí turecké ozbrojené síly vyhlásily výjimečný stav, v němž došlo k popravám, útokům a porušování lidských práv
- Turecký parlament byl rozpuštěn, ústava byla zrušena, všechny politické strany byly uzavřeny a jejich majetek byl zabaven
- Konce vlády listopad 1983

Rada národní bezpečnosti (RNB)

- Rada národní bezpečnosti - složená z Kenana Evrena (který vedl přípravy a celý vojenský převrat a později se stal prezidentem) a z velitelů tureckých pozemních, leteckých a námořních sil a velitele četnických sil, převzala kontrolu nad veškerou mocí v Turecku
- RNB – špička ledovce – obrovská moc skryta před zraky veřejnosti – velitelé (vykonavatelé stanného práva)

RNB

- Generál Necdet Üruüg – vojenský velitel v Istanbulu; stanné právo v Istanbulu
- Za generály stál důstojnický sbor, který vyvíjel tlak na politiky
- Málo známý fakt – v rámci RNB existovaly dvě frakce: umírnění a radikálové
- Obě frakce – schované „pod ideologií kemalismu“

Frakce v RNB

- Umírnění – upřednostňovali méně tvrdý režim a dřívější návrat moci civilistům
- Radikálové - chtěli důkladnou restrukturalizaci politického systému, aby jednou provždy eliminovali „starou politiku“; v době, kdy by nastal čas, byli ochotni vytvořit vlastní politickou stranu a jít do voleb
- Rozhodnutí však byla učiněna kolektivně, aby se udržel zdánlivý dojem jednoty
- Generál Kenan Evren – prostředník a mluvčí, rozhodně neměl takovou moc, jak se na první pohled zdálo

Opatření RNB

- Vydala nařízení, kterým pozastavila ústavu, rozpustila parlament, uzavřela politické strany, zadržela jejich vůdce a pozastavila prakticky všechna profesní sdružení a konfederace odborových svazů
- 14. září padlo nařízení na ukončení stávek a návrat do práce

- Téhož dne bylo úředníkům, kteří byli členy Svazu revolučních dělnických odborů (DISK), nařízeno, aby se do 48 hodin odevzdali vojenské juntě
- Úředníci patřící do MISK, neofašistické konfederace odborů, byli také obdrželi nařízení, aby se vzdali
- Účelem tohoto aktu bylo vytvořit dojem, že režim byl nestranný mezi levicí a pravicí
- Členové MISK nikdy nebyli ve stávce; z 51 000 stávkujících pracovníků v září 1980 patřilo 477 319 DISK a zbytek TÜRK-İŞ

Tisková konference 16. 9. 1980

- Poprvé náznak, že armáda by mohla být u moci „delší dobu“
- Generál Kenan Evren oznámil, že demokracie bude obnovena v „přiměřené době“ (nebyl uveden žádný časový harmonogram)
- RNB měla odstranit veškeré překážky, které bránily zdravému fungování demokratického řádu, takovým způsobem, který by navždycky vylučoval potřebu obdobného zásahu

Tisková konference 16. 9. 1980

- „...Pouze ti, kdo věří v demokracii, mají nárok na demokratické svobody...“
- Náznak, že strany levice a krajní pravice by mohly být vyloučeny z politického procesu
- Mateřské školy a univerzity by „budoucí generace“ měly učit „bránit demokratické hodnoty“, což by v praxi mohlo znamenat, že učitelé, kteří nebyli oddáni hodnotám považovaným vládnoucí juntou za demokratické, by mohli být odstraněni

Zájmy vojenské junty

- Politická a institucionální restrukturalizace země
- Byla odhodlána zbavit politiku městské mládeže, která začala hrát důležitou roli od 60 let - vyžadovalo rozdrčení všech projevů nesouhlasu zleva, včetně revolucionářů, sociálních demokratů, odborářů a stoupenců hnutí jaderného odzbrojení organizovaného jako Mírové sdružení (základ turecké elity)
- Extrémní pravice zastoupená Nacionalistickou akční stranou byla rozdrčena, ačkoli její ideologie byla přijata ve formě tzv. „Turecko-islámské syntézy“ a zformována skupinou známou pod názvem „Intelektuálové“

Proslov generála Evrena Kenana z 18. 11.

- *„... Boj proti terorismu je naším prvořadým úkolem, protože se jedná o největší problém v zemi a to je to, co nejvíce znepokojuje naše občany ... Desítky tisíc osob patřících k levicovým organizacím jsou denně zastřeleni nebo zraněni či zajati...“*

Režim vojenské junty

- Úřady dohlížející na výkon stanného práva v Istanbulu 21. listopadu oznámily, že od převzetí moci provedly 1 245 zatčení a 460 za posledních 11 dní
- V celé zemi bylo zadrženo asi 8 000 osob a další tisíce, pokud jeden počítal ty, kteří byli vzati do vazby po dobu 90 dnů, zbití, zavražďování a propuštění bez obvinění
- V lednu 1981 odhadl výbor EHS, že bylo zadrženo 30 000 osob
- Mučení se nyní stalo rozšířeným a systematickým, přičemž řada podezřelých a vězňů umírala za neobjasněných okolností
- Režim nikdy nepopíral existenci mučení; pouze tvrdil, že jde o práci nepoctivých policistů a nikoli o politiku a že všichni obvinění byli vyšetřeni a provinilci potrestáni

Režim vojenské junty

- Zatýkání a soudy (neofašistické Nacionalistické akční strany, islamisty, Strany národní spásy, radikální konfederace odborových konfederací DISK, Mírové asociace, Asociace učitelů Turecka) byly hlavními rysy každodenního politického života v 80. letech
- 10/1981 však RNB učinila první krok k politické restrukturalizaci a ustanovila poradní shromáždění za účelem návrhu nové ústavy, současně byl přijat zákon o zrušení všech politických stran a zabavení veškerého jejich majetku, včetně jejich archivů

Praktiky vojenské junty

- Otázka mučení získala mezinárodní pozornost - tisk informoval o tom, že Ahmet İsvan, sociální demokrat a bývalý starosta Istanbulu, byl se zavázanýma očima držen na židli několik dní, zatímco jeho vyšetřovatelé se snažili získat jeho napojení na podvratné levicové organizace
- Po této události se veřejné mínění v Evropě stalo kritickým vůči režimu X USA poskytovalo jak materiální, tak i morální podporu, junta se cítila dostatečně sebevědomě a pokračovala v represích a spoléhala na rostoucí strategický význam Turecka v regionu

Vláda

- Kabinet, na který RNB delegovala výkonnou moc , byl vyhlášen dne 21. září
- V čele vlády Bülent Ulusu, admirál
- Členové kabinetu byli byrokraté, profesoři a důstojníci v důchodu
- Nejvýznamnější - Turgut Özal, který se stal místopředsedou vlády odpovědným za ekonomiku a Kaya Erdem, blízký spolupracovník Turguta Özala a bývalý úředník centrální banky, který byl jmenován ministrem financí

Vláda

- Bez jakékoliv opozice v parlamentu (a také u novinářů) s mimořádnými pravomocemi
- Šlo implementovat v podstatě cokoliv
- Např. zrušení veta proti návratu Řecka do NATO (Řecko stáhlo své síly z vojenské velitelské struktury NATO v letech 1974 až 1980 v důsledku řecko-tureckého napětí po turecké invazi na Kypr v roce 1974)
- Na oplátku USA a západní Německo – příslib finanční pomoci – pomoc zadluženému Turecku

Turgut Özal

- Úzké vazby na západní finanční kruhy – IMF a WB
- Od generálů získal „volnou ruku“ – hospodářská politika
- Během následujících měsíců dostal Turgut Özal od ruky nápravu ekonomických problémů Turecka - snížení inflace uvolněním cen, zvýšením vývozu a podepsáním dohod se zahraničními věřiteli o odložení splátek tureckého dluhů, které činily asi \$ 18 miliard
- <https://www.youtube.com/watch?v=t8H1WHJk0eQ>

Zákon č. 2547 6. 11. 1981

- Depolitizace univerzit

První náznaky počátku mezinárodní izolace

- Izolace režimu začala končit, když dne 5. listopadu 1981 navštívil Ankaru Hans Dietrich Genscher, ministr zahraničí Západního Německa a první západní státník, který od puče navštívil Ankaru
- Varoval generály, že jejich represivní opatření mohou vést k vyloučení Turecka z Rady Evropy a k pozastavení hospodářské pomoci, která byla pro hospodářské zotavení Turecka nezbytná
- Avšak prosincová návštěva ministra obrany USA Caspera Weinbergera a příslib větší pomoci posílily sebevědomí režimu a jeho odhodlání

Novoroční projev generála Kenana Evrena

- Představil kalendář, který předurčil politický život k Turecku
- Ústavní shromáždění příprava ústavy, jejíž draft musí být předen RNB do léta 1982.
- RNB poté provede nezbytné změny a předloží návrh lidu (referendum)
- Pokud lid ústavu přijme, bude připraven nový zákon o politických stranách a vše ostatní, aby se všeobecné volby mohly uskutečnit do konce roku 1983

Příprava ústavy

- Veřejná diskuse nad přípravou ústavy – znovu otevřené dveře do politiky a veřejná kritika – vláda přijala zákon, kterým bylo zakázáno bývalým lídrům politických stran účastnit se diskuse nad podobou ústavy
- 44 členů Mírové asociace bylo zatčeno – „válka proti intelektuálům“
- B. Ecevit – uvězněn
- 7/1982 – návrh ústavy – prezidentský charakter, vzor francouzská ústava 1958, cílem byla garance zákona a pořádku – moc v rukou prezidenta, respektive premiéra; prezident mohl rozpustit a požadovat volby; v případě národní stavu nouze – dekrety; vybíral členy ústavního soudu (nominace soudy a rady)
- Vlna nespokojenosti

- Mumtaz Soysal:
- *„Turečtí lidé nejsou zas až takoví barbari, aby si zasloužili takovouto ústavu v poslední čtvrtině 20. století...“*

Harmonogram

- Ústavní shromáždění – návrh ústavy předloží RNB během léta 1982
- RNB dodatky a následně bude ústava předložena lidu v referendu
- V případě, že ústava projde v referendu, tak budou na konec roku 1983 připraveny volby

Příprava ústavy

- Veřejná diskuse nad přípravou ústavy – znovu otevřené dveře do politiky a veřejná kritika – vláda přijala zákon, kterým bylo zakázáno bývalým lídrům politických stran účastnit se diskuse nad podobou ústavy
- 44 členů Mírové asociace bylo zatčeno – „válka proti intelektuálům“
- B. Ecevit – uvězněn
- 7/1982 – návrh ústavy – prezidentský charakter, vzor francouzská ústava 1958, cílem byla garance zákona a pořádku – moc v rukou prezidenta, respektive premiéra; prezident mohl rozpustit a požadovat volby; v případě národní stavu nouze – dekrety; vybíral členy ústavního soudu (nominace soudy a rady)
- Vlna nespokojenosti

- Mumtaz Soysal: *„Turečtí lidé nejsou zas až takoví barbaři, aby si zasloužili takovouto ústavu v poslední čtvrtině 20. století...“*

Ústava 1982

- 7. 11. 1982 – referendum (pro)
- Třetí ústava od vyhlášení republiky 1923
- Ústava byla výsledkem vojenského převratu 1980
- Turecký vládní systém – demokratický, sekulární, parlamentní
- Tureckému národu byla svěřena bezpodmínečná a neomezená svrchovanost
- Bylo stanoveno VNST může svolat jednu třetinu z celkového počtu členů, aby se zabránilo parlamentní blokaci; může přijímat rozhodnutí absolutní většinou přítomných; kvórum pro rozhodnutí však nesmí být za žádných okolností menší než čtvrtina plus jeden z celkového počtu členů
- Zásadní změnou legislativy ústavou z roku 1982 bylo zrušení Senátu republiky
- Zatímco výkonné funkce vykonává prezident republiky a Rada ministrů, soudní pravomoc vykonávají nezávislé soudy

- Článek 2 ústavy popisuje republiku jako demokratický, světský a sociální stát, který je právním státem
- Ústava uvádí, že všichni turečtí občané jsou sjednoceni v národní cti a hrdosti, národní radosti a zármutku, jejich právech a povinnostech vůči národní entitě, požehnáním a břemenům a ve všech projevech národního života
- Ústava stanoví, že Turecká republika se zavázala k nacionalismu Atatürka
- turecký stát je nedělitelným celkem se svým územím a národem.
- Demokracie - získávána a zachovávána dodržováním zákona státní správy, který omezuje zákonodárné a výkonné pravomoci a poskytuje rovnováhu mezi těmito třemi pravomocemi

- Soudní přezkum správních aktů a ústavnost zákonů jsou považovány za *sine qua non* pro právní stát
- Dalšími zárukami právního státu v ústavě z roku 1982 byla nerektroaktivita trestního práva, soudních proces a zákaz odepření spravedlnosti
- Kromě toho byla přijata hierarchie norem, která zabránila tomu, aby nižší normy byly narušeny vyššími
- Rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro legislativní, výkonné a soudní složky, vládu, všechny fyzické osoby a právnické osoby

- Ústava z roku 1982 navíc uznává všechna základní lidská práva, jako je svoboda slova, tisk, komunikace, cestování, právo na soukromí, právo na vlastnictví
- Základními sociálními právy uznanými ústavou je právo organizovat odbory, právo na stávku a kolektivní vyjednávání, právo na sociální zabezpečení, právo na vzdělání a právo na lékařskou péči

- Zákonodárná moc je svěřena Tureckému velkému národnímu shromáždění
- Turecké velké národní shromáždění se skládá z 550 poslanců
- Parlamentní volby se konají každých pět let
- Poslanci reprezentují celý národ a před nástupem do funkce skládají přísahu, jejíž text je obsažen v Ústavě
- Povinnosti a pravomoc Tureckého velkého národní shromáždění jsou stanoveny takto: přijímat, měnit a rušit zákony, dohlížet na Radu ministrů a ministry, zmocňovat Radu ministrů k přijímání nařízení z moci zákona, přijímat rozpočet a návrhy zákonů, ratifikace tisku nebo ražby měny, rozhodnutí o vyhlášení války, stanného právo nebo stavu ohrožení, schválení podpisu mezinárodních dohod a rozhodnutí o prohlášení obecných nebo zvláštních amnestií

- Turecké velké národní shromáždění přijalo nejkompexnější dodatky s tímto pozměňovacím návrhem, který se týkal 34 článků, byla ústava rozsáhle revidována s cílem rozšířit základní práva a svobody, možnost regulovat sociální a ekonomický život
- Změny vstoupily v platnost poté, co byly zveřejněny v Úředním věstníku 17. října

Ústava 1982

- Liberální ústava z roku 1961 byla nahrazena novou, autoritářskou založenou na francouzském modelu – ústava 1958
- Odborové organizace byly rozbity, na univerzitách proběhly čistky a univerzity byly centralizovány, politické strany byly rozpuštěny, mnoho politiků bylo vykázáno z politiky
- V podstatě jedinou snahou Vrchního velení bylo eliminovat cokoliv „politického“

- Soudní přezkum správních aktů a ústavnost zákonů jsou považovány za sine qua non pro existenci právního státu
- Dalšími zárukami právního státu v ústavě z roku 1982 jsou nereaktivita trestního práva, soudní proces a zákaz odepření spravedlnosti. Kromě toho byla přijata hierarchie norem
- Rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro legislativní, výkonné a soudní složky, vládu, všechny skutečné osoby a právnické osoby

- Ústava 1982 – schválena v národním referendu, několikrát – dodatky
- Hlavní zákonodárny orgán – PARLAMENT – volba – všeobecné hlasovací právo – na 5 let
- Min. % - 10 %
- Řada omezení – extrémní pravice a levice
- Výkonná moc – rozdělena: premiér a prezident

Referendum

- Jediná věc je jasná: voliči věděli, že kdyby odmítli ústavu, tak by se prodloužil tzv. „Přechod k demokracii“
- Kenan Evren varoval lidi opakovaně, že junta se vzdá moci až poté, co bude přesvědčena, že se situace v Turecku nevrátí k anarchii před rokem 1980.
- Ale ani generálové neočekávali, že vyhrají 91,37 procent platných hlasů; veřejně uvedli, že očekávali 80 procent, ale byli by spokojeni i s 62 procenty (ústava z roku 1961)

- Referendum bylo interpretováno jako projev důvěry a osobní triumf Kenana Evrena, který oficiálně převzal úřad prezidenta dne 9. listopadu 1982
- Výsledky posílily důvěru generálů a jejich stoupenců, zejména v obchodně-průmyslové komunitě
- Stali se optimističtí a věřili, že nyní mohou vytvořit nové politické síly, které nahradí ty, které právě smetli
- Dne 12. listopadu prezident Evren oznámil, že volby se budou konat v říjnu 1983 za předpokladu, že se neobjeví neočekávané akce, které by jim mohly zabránit

Politické strany

- Jakmile byla ústava legitimizována, obrátili generálové svou pozornost na úkol vytvořit strany věrné filozofii 12. září
- Mírná frakce RNB chtěla, aby předseda vlády Bülent Ulusu vytvořil „státní stranu“, a 17. listopadu Ulusu řekl, že tak učiní pokud bude vyzván
- 13. dubna 1983, oznámil, že tento úkol nepřevzme
- Následně Turgut Sunalp, generál v důchodu, oznámil, že vytvoří středopravicovou „státní stranu

Politické strany

- Zákon o nových stranách vstoupil v platnost 24. dubna a následující den RNB zrušila zákazy a otevřela novou stránku politického života v zemi
- Nový zákon vyžadoval, aby strany byly složeny nejméně ze 30 členů (vyjma 723 bývalých politiků) a dal RNB pravomoc vetovat kterékoliv zakládajícího člena bez uvedení vysvětlení
- Kromě toho článek 97 přinutil všechny strany, aby přijaly odkaz režimu z 12. září

Politické strany

- Během několika týdnů se objevilo 17 stran, téměř všechny se ukázaly jako pomíjivé
- Pouze dvě měly základ: Sociálně demokratická strana (SODEP); její vůdcem byl profesor Erdal İnönü, syn Ismet İnönü, který ovládal turecký politický život v letech 1938-1972
- Očekávalo se, že SODEP přitáhne bývalé příznivce rozpuštěného CHP a levicové voliče.
- Druhou stranou byla Velká turecká strana, (S. Demirelova Strana spravedlnosti v přestrojení)

- Generálové nechtěli, aby Turecko by získalo dvoustranný systém, o který usilovala podnikatelská komunita
- Generálové - vytvářet novou politiku a tyto strany představovaly „starý režim“, proto byla Velká turecká strana zrušena a její vůdci zadrženi spolu s bývalými bývalými republikány
- Ačkoli SODEP nebyl zakázán, politika veta RNB kandidátů zabránila účasti ve volbách

Strana pravé cesty

- Středopravicová 1983 – 2007
- Předchůdce Strana spravedlnosti
- Süleyman Demirel

Politické strany

- Mezitím vznikly také tři strany, které kandidovaly v listopadových volbách
- Strana nacionalistické demokracie vedená v důchodu generál Turgut Sunalp – pravice
- Střed obsadila strana Turguta Özala Strana vlasti a Necdet Calp, bývalý soukromý sekretář Ismeta İnönüho, vedl populistickou stranu s cílem naplnit vakuum, které zbylo po CHP, tzv. Lidová strana

Politické strany

- Častá otázka – proč junta nezakázala Stranu vlasti?
 - Vypadalo to, jako by ho chránila západní podpora, a to zejména ve finančních kruzích. Generál Alexander Haig měl údajně navštívit během tohoto období generála Kenana Evrena, aby ho informoval o tom, že Özal má plnou důvěru západu...

V předvečer voleb

- Když průzkumy veřejného mínění ukázaly, že T. Özal byl před svými soupeři - generálové se rozhodli, že prezident K. Evren a premiér B. Ulusu – musí otevřeně podporovat Turguta Sunalpa
- Učinili tak 4. listopadu, 2 dny před volbami, ale výsledek byl opakem toho, co se očekávalo

Volby

- Voliči se stali ještě více nepřátelskými vůči „státní straně“ a hlasovali pro protivníky
- Vláda obávající se nízké volební účasti a uložila pokutu 2 500 lira (asi 25 \$) těm, kteří by se neúčastnili voleb (rekordní účast 92,9%)

Výsledky voleb

- Pouze 23,27 procenta pro Strana nacionalistické demokracie, populistická strana Strana Lidová (30,46%) a Strana vlasti (45,15%).

Výsledky voleb

- volby v roce 1983 nedokázaly legitimizovat pozice Turguta Özala přímo, protože obě hlavní strany - SODEP a Pravá cesta - byly před volbami vyloučeny
- Lidé pochybovali, zda by Özal vyhrál svobodné volby; proto se musel prokázat v komunálních volbách, které se měly konat v listopadu 1984.

Výsledky voleb

- Tyto volby se staly nesmírně významnými, protože jejich výsledky by mohly oslabit postavení vládnoucí strany a donutit zemi předčasné všeobecné volby. Toto období přechodu k demokracii bylo poznačeno nejistotou, vzrušením a očekáváním
- Politický terorismus byl prakticky vyloučen, i když procesy byly neustálou připomínkou „anarchie“ z roku 1980 a opravňovaly k zachování stanného práva i po návratu k civilní vládě

Příprava komunálních voleb

- Turgut Özal vzal vážně hrozbu nadcházejících voleb a přijal opatření, aby zajistil vítězství své strany
- Uvažoval o přijetí zákona omezujícího účast v obecních volbách těm stranám, které napadly všeobecné volby
- Báł se však, že prezident Evren takový zákon vetuje, proto se T. Özal rozhodl připravit volby neprodleně a okrást opozici o čas na organizaci a kampaň
- Mezitím T. Özal využil všech výhod vládnoucí strany (zejména sponzorství) k posílení své vlastní pozice

Výsledek komunálních voleb

- Strana vlasti vyhrála – 41,52%
- SODEP – 23,35%
- Strana pravdivé cesty – 13,25 %
- Lidová strana – 8,76%
- Strana nacionalistické demokracie – 7,09%

- <https://www.youtube.com/watch?v=ubirzx7HtdE>
Ümit Cizre
- <https://www.youtube.com/watch?v=XvAdu953fzU>
- <https://www.youtube.com/watch?v=EsHo7nYWP48&t=29s>
- https://www.youtube.com/watch?v=99_97sDa-f8 BBC

Důsledky vojenského převratu 1980

- Turecký parlament byl rozpuštěn, ústava byla zrušena, všechny politické strany byly uzavřeny a jejich majetek byl zabaven
- 650 000 lidí bylo vzato do vazby
- 230 000 lidí bylo postaveno před soud
- 1 683 000 lidí bylo zařazeno na „černou listinu“
- Vojenští státní zástupci požadovali trest smrti pro 7 000 lidí
- Trest smrti dostalo 517 lidí
- 50 lidí bylo popraveno
- Vojenská vláda zrušila občanství více než 14 000 lidí
- 388 000 občanů bylo odepřeno vydání tureckého pasu
- 30 000 lidí uprchlo z Turecka hledat útočiště v zahraničí
- 299 vězňů zemřelo ve věznicích z „neurčitých“ důvodů

Důsledky vojenského převratu 1980

- 14 vězňů zemřelo při hladovkách
- Umučeno bylo 171 lidí
- Byli zabiti 3 novináři
- Pro 400 novinářů bylo požadováno celkem 4 000 let vězení
- Bylo uvězněno 31 novinářů
- Noviny se nemohly tisknout po dobu 300 dnů
- Bylo zničeno 39 tun novin a časopisů
- Bylo zakázáno promítání 937 filmů

Vojenské tribunály

- Ve velmi krátké době bylo zadrženo ?250 000 – 650 000 osob
- Souzeno ?230 000; zbaveno občanství ?14 000; zabito 50 osob; mučeny stovky tisíc osob a tisíce osob zmizely
- 1 683 000 osob bylo na „seznamu“ - ?
- Mezi stíhanými např. B. Ecevit, S. Demirel, A. Türkeş a N. Erbakan
- Po využití Šedých vlků – K. Evren – skoncoval s touto organizací
- https://www.youtube.com/watch?v=A_kb7LmYpmQ

Zahraniční politika

- Jediné dvě oblasti (zahraniční a hospodářská politika), které nebyly dotčeny zásahy vojenské junty, nicméně byly prováděny tak, aby maximálně kopírovaly požadavky západu
- Ačkoliv generálové čas od času rozhodli nezávisle na ministerstvu zahraničí (např. Řecko a NATO)

Turecko a velmoci

- Během první poloviny 80. let vstoupila turecká zahraniční politika - zejména její vztahy s velmocemi - do fáze opětovného zapojení se do západní aliance, a to v tom smyslu, že předchozí napětí v turecko-amerických vztazích výrazně zmírnilo
- Změna pozice Turecka vůči NATO: ustoupila a některé staré podezření a nepřátelství se vrátilo do turecko-sovětských vztahů

Příčiny změny v zahraniční politice

- Stejně jako v případě předchozí fáze mělo tato změna - v oblasti mezinárodní i domácí politické příčiny
- Na konci sedmdesátých let celosvětový vývoj - zvýšení napětí mezi supervelmocemi a znovu potvrzení významu turecké role v západní alianci, jakož i jeho celková vazba na západ

- Íránská revoluce v únoru 1979 znamenala, že Turecko bylo jediným spojencem západu v regionu a byla posílena jeho strategická pozice - bariéra případného sovětského postupu na blízký východ
- Americké obavy ohledně budoucí bezpečnosti v regionu byly také posíleny sovětskou invazí do Afghánistánu v prosinci 1979

USA

- Pro americké politiky - Zbigniew Brzezinski - poradce pro národní bezpečnost Jimmyho Cartera, byla oblast na východ od Turecka považována za „**oblouk krize**“, s možností sovětské invaze nebo prostředí potencionálních dalších problémům v Íránu
- Při zpětném pohledu se tyto scénáře mohou zdát přehnané, ale v té době se tomu skutečně věřilo a podle toho vypadala (západní) politika

- Ačkoliv je asi velice nepravděpodobné, že by turečtí vůdci věřili, že by SSSR uvažovalo i o invazi Turecka, nicméně invaze do Afganistánu vážně oslabila myšlenku na odtržení se od NATO (domácí politická diskuse) – příklad co by se asi mohlo stát s relativně slabým státem, kt. se rozhodl být neutrálním...často kladená otázka
- Změna - předpokládaná hrozba pro blízký východ v 80. letech zmizela, ale vnímání obou stran, že SSSR byl stále hrozbou, pokračovalo i po inauguraci Ronalda Reagana 1981

Turecko a USA

- Nejjasnějším znakem nového vztahu se Spojenými státy bylo podepsání nové dohody o obranné a hospodářské spolupráci v březnu 1980 – mimo jiné i zrušení zbrojního embarga
- V rámci nové DECA si USA udržely možnost používat 12 nejdůležitějších základen v Turecku, včetně Incirlik a stanic nezbytných pro shromažďování zpravodajských informací, zatímco 13 dalších zařízení se vrátilo k výhradnímu tureckému použití

Turecko a USA

- Nejvýznamnější součástí tohoto programu bylo založení továrny na výrobu F-16 ve spolupráci s General Dynamics - první letadlo v roce 1987, ale existovalo mnoho podobných projektů
- J. Carterova administrativa rovněž slíbila navýšení vojenské a hospodářské pomoci Turecku
- V následujících letech dosáhla roční americká vojenská pomoc Turecku v roce 1984 715 milionů dolarů, v roce 1988 na 526 milionů dolarů

Turecko a USA

- Turecko bylo po Egyptě a Izraeli stále třetím největším příjemcem vojenské pomoci USA
- V roce 1986 umožnilo snížení konvenčních sil v západní Evropě USA a dalším členům NATO přenést přebytečný vojenský materiál do Turecka (Řecka a Portugalska)

- Největší překážkou pro zlepšování vztahu Turecko a USA (následné vlády USA) byl silný tlak v Kongresu, a to jak z pro-řeckých, tak z pro-arménských lobby, aby USA omezily pomoc Turecku a udržely poměr 10:7 (tj. povolit 10 USD na pomoc Turecku za každých 7 USD na pomoc Řecku)
- Po vypršení platnosti DECA v roce 1985 Turecko usilovalo o přísnější záruky dodávek pomoci a podepsalo novou DECA teprve poté, co ministr zahraničí George Schultz souhlasil s tím, že americká administrativa bude v této záležitosti důrazně tlačit na Kongres

- V roce 1987 však Kongres snížil navrhovaný balíček pomoci Turecku na rok 1988 z 914 milionů USD na přibližně 570 milionů USD
- Toto bylo doprovázeno neúspěšnou kampaní skupiny pro arménských kongresmanů - 24. dubna měl být vyhlášen dnem smutku za 1,5 milionu Arménů, o nichž tvrdili, že byli Turci zabiti v roce 1915
- V reakci na to prezident K. Evren zrušil dlouho plánovanou cestu do Washingtonu a vláda začala omezovat použití základny Incirlik

- Prodloužení DECA - nakonec byla dohoda obnovena na další čtyři roky v roce 1988 - i přes pokles sovětské hrozby Turecko stále potřebovalo armádu a hospodářskou pomoc USA

Turecko a SSSR

- Není divu, že posílení vazeb mezi Tureckem a USA na začátku 80. let bylo doprovázeno rostoucím napětím ve vztazích mezi Ankarou a Moskvou
- Sovětský vojenský zásah v Afghánistánu byl Turky silně kritizován
- Ačkoli Turecko přímo nepomáhalo afghánskému mujahiddinu, Turecko poskytlo pomoc několika tisícům afgánských uprchlíkům
- Podpis DECA v roce 1980 byl další překážkou sovětské politiky a vedl k ostrým útokům na tureckou vládu v sovětském tisku

Turecko a SSSR

- Na turecké straně rostlo podezření- zvýšení - sovětská vojenská aktivita na Kavkaze a sovětské vyzbrojení Sýrie po válce v Libanonu v roce 1982
- Sovětská pomoc Turecku byla prakticky „0“
- Mrazivý vztah se SSSR pokračoval až do roku 1985, kdy Michail Gorbačov vystřídal Konstantina Černenka

- Sovětská politika vůči Turecku během Brežněvovy éry byla založena na škole „národního kapitalismu“ v rámci sovětské strategie
- To předpokládalo, že velký počet rozvojových zemí, které nebyly socialisticky orientované, by se přesto mohl přiblížit k pro-sovětským pozicím prostřednictvím využívání rozporů mezi nimi a vyspělými kapitalistickými státy

- Za M.Gorbačova byla tato politika považována za neúspěšnou
- Navzdory konfliktům mezi Tureckem a USA a velkému objemu sovětské pomoci poskytnuté Turecku – téměř žádný zisk pro SSSR - žádné politické dividendy - Turecko bylo stále členem NATO a na turecké půdě bylo stále mnoho amerických základen
- Problémy ve vztazích mezi USA a Tureckem byly výsledkem tlaku etnických lobby v Kongresu, nikoli sovětské politiky

- Argument pro „ekonomickou vzájemnou závislost“ rozvinutý za M. Gorbačova proto naznačoval, že všechny státy byly součástí jediného globálního ekonomického systému, v němž bylo v zájmu všech spolupracovat

- Během druhé poloviny 80. let bylo Turecko schopno rozvíjet lepší vztahy jak SSSR tak se západními mocnostmi, a to poprvé od 30. let
- Hlavní důsledky této transformace byly vidět na ekonomickém poli
- V letech 1987 až 1990 se objem bilaterálního obchodu mezi Tureckem a SSSR více než čtyřnásobil, ze 476 milionů USD na 1,8 miliardy USD

- Nejdůležitějším prvkem byla dodávka ruského zemního plynu do Turecka potrubím přes Bulharsko postaveným v roce 1987
- Vyplývalo z dohody dosažené v září 1984, krátce před nástupem Gorbačova k moci
- Turečtí dodavatelé také začali získávat důležité stavební smlouvy v SSSR
- Mezitím dramatické zlepšení tureckých vnějších účtů znamenalo, že Turecko se nyní stalo spíše poskytovatelem úvěrů pro SSSR než naopak

- V roce 1989 turecká Exim banka poskytla SSSR dva úvěry po 150 milionech dolarů na nákup tureckého spotřebního zboží, přičemž další a větší úvěry byly poskytnuty v roce 1991

Kypr

- Zatímco tyto významné změny v globální politice měly významný vliv na vztahy Turecka s velmocemi, jeho místní problémy s Řeckem v Egejském moři a na Kypru se prakticky nezměnily
- Na Kypru se mezikulturní jednání táhla až do roku 1983 bez výsledku

- V listopadu téhož roku - těsně před koncem vojenského režimu v Turecku - turečtí Kypřané si nárokovali národní suverenitu tím, že vyhlásili Tureckou republiku na severním Kypru, přičemž prezidentem se stal Rauf Denktash, ale jejich stát byl jakoukoli vládou odmítnut, nebyl mezinárodně uznán, kromě Turecka
- Došlo k jednostrannému vyhlášení státu

- Vzhledem k tomu, že řečtí Kypřané nyní odmítli přímé rozhovory, generální tajemník OSN Pérez de Cuellar prosazoval „blízké rozhovory“ mezi oběma stranami
- Tyto dohody se přiblížily uzavření nové dohody v roce 1984, kdy R. Denktash přijal ústavní balíček zakládající federální republiku s řeckým kyperským prezidentem a tureckým kyperským viceprezidentem

- Pérez de Cuellar očekával, že prezident Spyros Kyprianou přijme tento balíček na summitu v New Yorku v lednu 1985, neúspěch: S. Kyprianou – vše rozporoval
- Viz více **Yearbook of the United Nations. 39. 1985 (1989), s. 251.**
- Efektivní pokrok nebyl učiněn ani později, s nástupem nového prezidenta v roce 1988

Turecko a Řecko

- V bilaterálních vztazích s Řeckem byla v roce 1980 překonána významná překážka: vojenský režim souhlasil s obnovením vztahu Řecka k vojenským strukturám NATO (v roce 1980)
- Oboustranné (egejské) spory mezi Řeckem a Tureckem však nebyly vyřešeny
- K prudkému napětí mezi oběma zeměmi došlo v březnu 1987, kdy kanadská ropná společnost oznámila, že bude vrtat v oblasti mimo řecké teritoriální vody, čímž si nárokovala turecké teritorium

- To přimělo Turky poslat jejich vlastní průzkumnou loď do Egejského moře
- Řecké válečné lodě byly údajně připraveny k akci
- Krize byla zastavena až poté , když Turgut Özal oznámil, že Sismik se nebude plavit do sporných vod, pokud se Řekové přestanou provádět nové vrty

- Poté byly zahájeny důvěrné rozhovory mezi oběma stranami, které vedly k přímému setkání mezi T. Özalem a řeckým ministerským předsedou Andreasem Papandreouem na hospodářské konferenci ve švýcarském letovisku Davos v lednu 1988

- Výsledkem byla dohoda o zamezení vzájemným antagonismům nebo opakování krize 1987
- Za tímto účelem byly podporovány pravidelné kontakty mezi diplomaty, armádou, tiskem a obchodníky
- Bohužel takzvaný „duch Davose“ nevydržel a nevyřešil žádnou z podstatných otázek, které obě země trápily
- Koncem 80. let se řecko-turecké vztahy vrátily nazpátek tzn. před jednání v Davosu

Turecko a Bulharsko

- Jinde na Balkáně měla závěrečná léta studené války jeden nevyzpytatelný a pro zúčastněné tragický důsledek
- Na konci osmdesátých let se režim Todora Živkova, posledního a dlouhodobého bulharského komunistického vládce, zjevně snažil podpořit svou slabou domácí popularitu zahájením kampaně proti turecké komunitě v zemi

- Navzdory emigraci do Turecka – turecká komunita měla okolo 900 000, tj. 10% z celkového počtu obyvatel země

- Na základě smlouvy podepsané mezi Tureckem a Bulharskem v roce 1925 byla chráněna práva a postavení menšin
- Turecká vláda zastávala názor, že bulharští Turci mají jako bulharští občané právo na spravedlivé zacházení, ale Turecko musí respektovat teritoriální integritu Bulharska, pokud je to možné, Turecko muselo z politického hlediska udržovat dobré vztahy s Bulharskem

- Nicméně v letech 1950–1 bylo do Turecka vyhoštěno asi 150 000 bulharských Turků, zřejmě jako pomsta za účast Turecka v korejské válce na straně OSN - ?
- Během sedmdesátých let emigrovalo do Turecka dalších 116 000 na základě dohody umožňující opětovné spojení rozdělených rodin
- Od roku 1984 zahájily bulharské úřady kampaň nucené asimilace a útlaku, při které byli

- bulharští Turci povinni přijmout bulharská jména nebo jim bylo bráněno v provádění náboženských obřadů
- Několik tisíc lidí bylo zatčeno a uvězněno, nebo vykořeněno ze svých domovů, nuceno do vnitřního vyhnanství
- Turecko protestovalo a získalo podporu od takových orgánů, jako jsou Organizace spojených národů a Organizace islámské konference – bez významu

- V roce 1989 - vzestup organizovaných protestů mezi Turky a režim se rozhodl po masové vyloučení
- V období červen – srpen 1989 se do Turecka dostalo asi 312 000 lidí, kteří měli jen to, co unesli
- V Istanbulu se konala velká protestní setkání
- Rozsah exodu byl však takový, že dne 21. srpna se vláda rozhodla znovu uvalit vízovou povinnost!!!

- Naštěstí krize skončila v listopadu 1989, kdy byl T. Živkov svrhnut a podmínky pro tureckou menšinu se rychle zlepšily

Turecko a blízký východ

- Zatímco vztahy Turecka s velmocemi byly hluboce ovlivněny globálními změnami mezi šedesátými a osmdesátými léty, jeho vztahy se sousedy na blízkém východě sledovaly do značné míry nezávislý, i když ne vždycky zcela neomezený průběh, byly relativně neovlivněny domácími politickými tlaky

- Posun turecké zahraniční politiky v polovině 60. let byl poznamenán rozhodným pokusem o rekonstrukci vztahů s arabským světem
- Nejnáléhavější byl cíl získat arabské státy na svoji stranu - od jejich předchozí podpory Makariose - a obecněji je přesvědčit, že Turecko upustilo od Bagdádskému paktu

- Pakt byl v Turecku kritizován: odcizení se arabského nacionalismu a za údajné podřízení národních zájmů Turecka zájmům západní aliance
- V pol. 70. let byla do této agendy přidána důležitá ekonomická otázka - růst cen ropy v letech 1973–4, následovaný dalším nárůstem v letech 1980–1, v kombinaci s rostoucí spotřebou ropy v Turecku, výrazně zvýšil jeho závislost na středovýchodních zemích vyvážejících ropu

- V důsledku toho se turecký dovoz z regionu zvýšil ze 64 milionů USD v roce 1970 na 2,8 miliardy USD v roce 1985 a jeho vývoz z 54 milionů USD na přibližně 3 miliardy USD během stejného období
- Pro turecké stavební společnosti se tento region stal také důležitým trhem, který přilákal zhruba 200 000 tureckých emigrantských pracovníků

- Všechny tyto zájmy znamenaly vytvoření lepších vazeb se všemi hlavními zeměmi blízkého východu
- Turecká politika vůči regionu se v zásadě snažila co nejvíce oddělit svou regionální politiku od spojení se západními mocnostmi a vybudovat spíše bilaterální než multilaterální vazby s hlavními státy v regionu

- Turecká politika se především snažila zabránit tomu, aby se účastnila regionálních sporů, buď mezi státy, nebo uvnitř nich
- V rámci tohoto přístupu bylo Turecko mnohem opatrnější při podpoře USA na blízkém východě, než tomu bylo v 50. letech
- Pro turecké politiky bylo vodítkem to, že se nemohli zavázat k ničemu, co by mohlo být přinejmenším prezentováno jako součást jejich funkcí v rámci NATO, a tedy jako nevyhnutelný závazek vůči alianci

- V arabsko-izraelské válce z roku 1967 zůstalo Turecko přísně neutrální a USA odmítlo použít své základny pro tankování nebo zásobování
- S. Demirelova vláda podpořila rezoluci OSN č. 242, která požadovala izraelské stažení z předválečných hranic, i když odmítla vstoupit na území arabských států a odsoudit Izrael jako „agresora“

- Zatímco Turecko dovolilo USA používat turecké základny k evakuaci civilistů z Jordánska v roce 1970 a z Íránu v roce 1979, během války v Yom Kippur v říjnu 1973 zakázalo americkému letectvu používat základnu Incirlik
- Turecko také odmítlo spolupracovat s aborativní misí na záchranu rukojmí USA z Teheránu v roce 1980

- 1982 - vojenský režim přijal tzv. „Dohodu o lokalizačních operačních základnách“ zajišťující modernizaci deseti stávajících leteckých polí ve východním Turecku a výstavbu dvou nových
- Bylo však stanoveno, že by se měly používat přísně v souladu s obrannými plány NATO

- Pokusy Turecka přijmout na blízkém východě rovnoprávnou politiku byly nejvíce patrné v jeho politice vůči arabsko-izraelskému boji a během iránsko-irácké války v letech 1980–8
- 70. letech - pro palestinské – turecké uznání Organizace pro osvobození Palestiny v roce 1976 a otevření pobočky v Ankaře v roce 1979 byly nejzjevnějšími známkami tohoto jevu

- Tento posun byl však pomalý a váhavý, hlavně proto, že Turecko bylo podezřelé ze spolupráce s Palestinci a levicovým kurdským teroristickým hnutím v Turecku
- Turecko proto pečlivě omezilo svou podporu OPO, spíše než na radikálnější palestinské frakce, jako jsou frakce vedené George Habashem a Naifem Hawatmehem, které zjevně podporovaly Řecko a Sýrie

Organizace islámské konference

- Zde překážka nevyplývala z pokračujícího vztahu Turecka a Izraele nebo jeho vztahů se Spojenými státy, ale z jeho vlastní sekularistické ústavy a odhodlání většiny politické elity ji zachovat
- V roce 1969, když se S. Demirelův ministr zahraničí Ihsan Sabri Çagʻlayangil zúčastnil první islámské konference v Rabatu, tento krok vyvolal ostrou kritiku ze strany pro-sekularistického řízení v Turecku
- Vláda argumentovala tím, že konference nebyla „náboženská“ a zdůraznila význam svých ekonomických vazeb s arabskými zeměmi
- Turecký parlament nikdy ratifikoval chartu organizace

- Tato omezené přesměrování k islámskému světu mohlo být považováno za součást vzestupu politického islámu v Turecku
- Přestože Necmettin Erbakan zaujal důležité místo ve vládách (B. Ecevit a S. Demirela), zdálo se ale , že zahraniční politiku tím moc neovlivnil a jeho výzva k přerušení tureckých vazeb s NATO a dalšími západními organizacemi zůstala bez povšimnutí
- Na blízkém východě Turecko odmítlo přerušit vztahy s Izraelem, i když byly udržovány jen na velmi nízké úrovni, aby se zabránilo možným emocím ze strany arabských zemí
- Stejně jako mnoho jiných zemí bylo Turecko silně kritické vůči izraelské anexi východního Jeruzaléma v roce 1980 a na palestinskou intifádu, která začala v prosinci 1987, existovala určitá sympatie

Turecko a Izrael

- Na druhé straně byla důležitá mírová spolupráce mezi tureckými a izraelskými bezpečnostními silami - zejména v roce 1982 během izraelské invaze do Libanonu, kdy izraelské síly zachytily řadu tureckých teroristů a předaly informace o tureckých a arménských teroristických skupinách tureckým orgánům
- Po roce 1986 se turecko-izraelské vztahy začaly výrazně zlepšovat (Turci si začali uvědomovat důležitost získání podpory proizraelského lobby ve Washingtonu jako prostředku k překonání jejich problémů s americkým kongresem)
- Zřejmě pod tlakem USA Turecko zlepšilo své vztahy s Izraelem - v roce 1986 byl diplomata Ekrem Güvendiren vyslán do Izraele
- Tento akt byl usnadněn i počátkem arabsko-izraelského mírového jednání

Uznání Palestiny

- Což se vyznačovalo tím, že Organizace pro osvobození Palestiny přijala existenci Izraele a princip „řešení dvou států“ v Palestině - 1988
- První vlna uznávání Palestinského státu byla zahájena již v roce 1988
- Valná většina států, které Palestinský stát uznávají, tak učinila již v roce 1988 či velice záhy (mezi evropské státy, které v této době k uznání přistoupily, patřilo také Československo a další země východního bloku)

Turecko a Irák

- Ankara a Bagdád neměly vážné vzájemné spory
- Jejich společné zájmy byly posíleny vznikem silných kurdských separatistických hnutí v obou zemích během 80. Let
- V říjnu 1984 uzavřena dohoda s Bagdádem, na jejímž základě turecké síly mohly provádět „horké pronásledování“ na iráckém území proti PKK

Turecko a Írán

- Vztahy s Íránem byly mnohem složitější
- Tak dlouho, jak vládl šáh (Muhamad Rézá Páhlaví), byly turecko-iránské vztahy přiměřeně spolupracující a institucionalizované prostřednictvím Ústřední smlouvy a její sesterské organizace pro „regionální spolupráci a rozvoj“
- Nicméně v polovině 70. let byli Turci poněkud rozrušeni šahovými přehnanými ambicemi přeměnit Írán v dominantní moc na blízkém východě

- 1979 íránská revoluce změnila Írán na vojensky islamistický a protizápadní stát, nepřímou opozici vůči Turecko a jeho postoji
- Turecko si uvědomovalo realitu a dalo si pozor, aby po revoluci nezaujalo otevřeně anti-íránský postoj, protože bylo nutné neizolovat Írán a nevtlačit je do sovětské sféry vlivu
- Když Spojené státy v listopadu 1980 uvalily na Írán obchodní embargo, po uvěznění rukojmí amerického velvyslanectví v Teheránu, Turecko odmítlo tento postup následovat
- Proto Turecko a Írán pokračovaly v "korektním", i když často mrazivém vztahu
- Organizace RCD (Regionální spolupráce pro rozvoj) byla rozpuštěna spolu s CENTO v roce 1979, ale byla obnovena v roce 1985 jako Organizace pro hospodářskou spolupráci (ECO), s počátečním členstvím v Íránu, Turecku a Pákistánu, se sídlem v Teheránu

Regionální spolupráce pro rozvoj

- Mezivládní organizace, která vznikla 1964 – Turecko, Pákistán a Írán
- 1979 - rozpuštěna a později nahrazena Organizací pro hospodářskou spolupráci (1985)
- Zakládající členové: Turecko, Pákistán a Írán
- Afganistán, Azerbajdžán, Kazachstán, Kyrgychstán, Uzbekistán, Tadžikistán a Turkmenistán

Íránská revoluce

- Islámská revoluce
- 1941-79 vláda šáha (Muhamad Rézá Páhlaví) -- snaha o liberální reformy, ovšem hospodářská situace země byla špatná, negativně vnímány též policejní praktiky státního aparátu
- V čele revoluce stáli islámští (šíitští) duchovní vůdci – ajatolláhové – **ajatolláh Chomejní** – byl v Íránu nejprve vězněn, poté vyhoštěn (působil v exilu v Paříži), ti se postavili proti šáhovi (M. R. Páhlaví – podporovaný USA)
- 1979 - konec šáhovy vlády (v lednu opustil zemi - volná cesta pro revoluci); v únoru návrat Chomejního z exilu a následně byla **vyhlášena „Islámská republika“**

Íránská revoluce

- Hospodářský chaos – Írán - mezinárodní izolace (terorismus)
- Nenávist vůči USA a Iráku (ten byl v té době podporován Spojenými státy)
- Listopad 1978 – leden 1979
obklíčeno americké velvyslanectví v Teheránu
rukojmí přes 50 Američanů (pracovníků velvyslanectví)
- S Irákem osmiletá válka (1980 – 1988)
- 1981 – 1989 prezidentem Sajjad Alí Chameneí (Chomejního žák)
- 1989 Chomejní zemřel

Válka Iráku s Íránem (1980 – 1988)

- Irán a Irák - ekonomická závislost na Turecku) - nevojenské produkty a tranzit do okolního světa
- Turecko - válka poskytla Kurdům šanci znovu zahájit kampaň za nezávislý kurdský stát (iránské pomoc a podpora) a pomoc PKK - využití základny v Iráku pro útoky na turecké území
- Turecko a Irán - tranzit a dovoz
- Turecko a Irák - ropovod z Kirkúku do tureckého přístavu Dörtyol

- Turecko tedy využilo situace a války - vývozy do obou zemí vzrostly z 220 milionů USD v roce 1981 na něco přes 2 miliardy USD v roce 1985 (více než čtvrtinu celkového tureckého vývozu)
- Turecko také mělo štěstí, že válka neměla jednoznačného vítěze - OSN konec bojů
- Například když Írán v březnu 1988 odsadil irácké kurdské město Halabjah, došlo v Ankaře k obavám, že by se mohli chopit i Kirkuku, umožnit Kurdům zřídit v Iráku autonomní stát a přerušit spojení Kirkuk – Dörtyol

- Když irácké síly znovu získaly Halabjah (v červnu 1988)
- V důsledku iráckého protiopatření vstoupilo do Turecka přibližně 60 000 kurdských uprchlíků, po počáteční neochotě byli usazeni ve čtyřech samostatných táborech v jihovýchodní Anatolii
- To neznamená, že by se vztahy Turecka se všemi arabskými státy v 80. letech 20. století vyvíjely pozitivně

Turecko a Sýrie

- Jako obvykle se ukázalo, že vztah se Sýrií je nejobtížnější, trvající napětí od roku 1939
- Irácký režim spolupracoval s Tureckem proti kurdskému odporu, naproti tomu Sýrie aktivně podporovala kurdské hnutí tím, že poskytla útočiště Abdullahovi Öcalanovi, vůdci PKK, jakož i logistickou a výcvikovou podporu na území Libanonu, který byl pod syrskou okupací
- Konflikt se zintenzivnil - Turecko zahájilo svůj ambiciózní projekt v jihovýchodní Anatolii - využilo vodu z Eufratu a Tigrisu k výrobě elektřiny a zavlažování, což ohrozilo dodávky vody do Sýrie a Iráku - životně důležitý zdroj

- 1987 Turecko začalo s výstavbou obří přehrady Atatürk na Eufratu
 - T. Özal navštívil Damašek a zajistil dohodu s prezidentem Haifz al-Assadem, podle níž by Turecko muselo nadále dodávat do Sýrie minimální průměrný tok 500 kubických metrů za sekundu a Sýrie se zavázala na oplátku za syrský závazek, že ani jedna země nebude podporovat skupiny násilného odporu působící na území druhé země
- Na papíře se jednalo o velmi uspokojivý závěr, ale Sýrie později trvala na tom, že 500 kubíků za sekundu je přijatelných pouze v době, kdy byla přehrada naplněna, a že po dokončení bude požadována průměrná hodnota 600–700
- Sýrie nezastavila podporu PKK navzdory neustálému popírání

- Mezitím T. Özal prosazoval ambiciózní plán tzv. „plynovodem míru“ - snaha dodávat vodu z řek Ceyhan a Seyhan v Turecku (které jsou hydrologicky oddělené od Eufratu) do Sýrie, Jordánska a západní Saúdské Arábie, do východní Saúdské Arábie a dalších menších států v Arabského zálivu
- Tento projekt nebyl realizován, protože politické problémy s dodávkami napříč tolika státy a obrovské náklady ho zřejmě činily nepraktickým, i když se zde ukázala síla a směr T.Özalových ambicí učinit z Turecka hlavního ekonomický a politického hráč v regionu

Sjednocená Evropa

- Nejvýraznějším rysem T. Özalova programu byl závazek k ekonomické liberalizaci (odraz R. Reagana a M. Thatcherové) - obzvláště úspěšný při obnově hospodářského růstu a vnější hospodářské rovnováhy Turecka
- T. Özal vytvořilo důležité ideologické pouto se západními vůdci - stejně jako oni, i Özal věřil, že *„...druhá polovina sedmdesátých let byla svědkem selhání nejen komunistického systému, ale také... poválečného modelu společnosti založeného na keynesiánské ekonomice a sociálním státě...“*

Sjednocená Evropa

- T. Özal doufal, že uvidí Turecko jako člen Evropského společenství, ve kterém: *„Jeho etnocentricita skončí... Bude se těšit skutečně globální a humanistické perspektivě, ve které zmizí pejorativní rozlišení mezi křesťany a ostatními.“*
- Tato vize nebyla zdaleka uskutečněna, ale lze ji vnímat jako součást procesu, kterým se napětí a vzájemná podezíravost Turecka a západu z 60. a 70. let - ukončila